

Retrats de Lucrècia Borja i Cèsar Borja, els fills d'Alexandre VI que protagonitzen molts dels documents del *Diplomatari 5*.

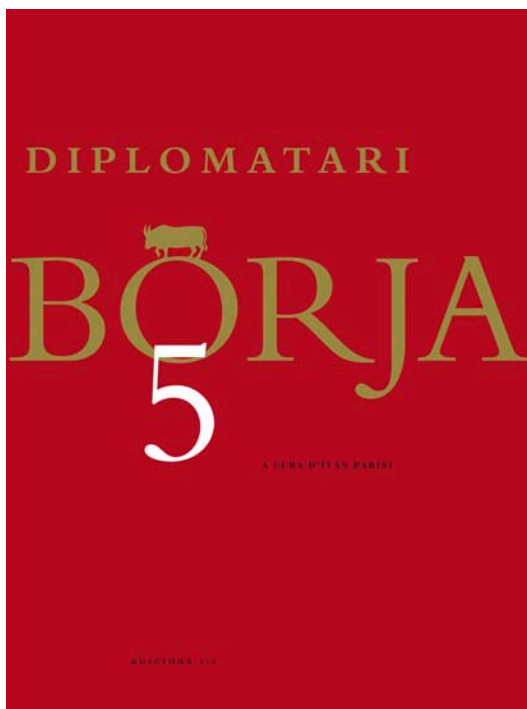
Lucrècia, una eina de poder borgià

Els documents del 'Diplomatari Borja 5' revelen la manera com Alexandre VI feia servir els enllaços matrimonials dels seus fills i familiars com un instrument per augmentar el seu poder i influència.

Som a la primavera de l'any 1872. Ferdinand Gregorovius, historiador i biògraf de Lucrècia Borja, descobreix a l'Arxiu dels notaris del Capitoli el protocol de Camillo Beneimbene, qui seria durant molts anys el notari de confiança d'Alexandre VI. "En aquell voluminós manuscrit vaig descobrir un tresor inesperat", escriuria un encara emocionat Gregorovius en referència a una sèrie de documents autèntics "fins aleshores desconeguts". "Hi vaig trobar tots els capítols matrimonials de Lucrècia i molts altres documents legals que es refereixen a les

més íntimes actuacions dels Borja". D'aquesta suggeridora manera comença l'historiador Ivan Parisi la presentació del *Diplomatari Borja 5: Archivio di Stato de Roma: Documents dels protocols de Camillo Beneimbene (1479-1505)*, el cinquè volum d'aquest important projecte investigador al voltant de la família Borja. Es tracta, en qualsevol cas, d'un volum singular dins de la sèrie. D'una banda, perquè, com explica Parisi, "per primera vegada el projecte en què tant treballaren el valencià Lluís Cerveró i Gomis i el barceloní Miquel Batllori supera els límits nacionals, i engrandeix els seus propis horitzons de recerca implicant investigadors d'una altra procedència, i assumeix definitivament la dimensió internacional a què els seus creadors aspiraven des dels inicis del projecte".

Una visió que comparteix la coordinadora editorial del projecte, la investigadora Maria Toldrà. "La gràcia és haver treballat en un arxiu que no és català ni valencià i en un volum que no s'ha fet des del País Valencià i Catalunya, sinó que és un *Diplomatari* que ens ofereix la visió que es tenia a Itàlia de la família Borja". Investigació, a més, abordada per un historiador i arxiver italià de reconegut prestigi que "ha posat ordre en la documentació", diu Toldrà amb relació a una ordenació temàtica i no cronològica dels documents que afavoreix la comprensió d'uns fets convenientment contextualitzats alhora per l'editor. →

→ Una altra novetat important: mentre que en els quatre volums precedents hi ha una presència dominant de la correspondència de la família, en aquest cas la tipologia correspon a actes notariais. O, el que és el mateix: “De la vida pública dels Borja, minuciosament analitzada en els primers volums del *Diplomatari Borja*, passem, doncs, a la vida privada dels membres principals de la família del poderós cardenal, en particular de Lucrecia”.

No debades, hi hagué fins a cinc contractes matrimonials amb la filla del cardenal Roderic de Borja –futur papa Alexandre VI– com a peça mestra d’un joc de poders, contrapoders, influències i potència econòmica. Res aliè a la resta de famílies nobles del Renaixement per a les quals la institució matrimonial “representava sobretot una transacció per a enlairar el propi blasó. I per als Borja ho era de manera particular: en el cas del cardenal vicecanceller esdevingué una veritable estratègia per a conservar l’enorme poder que havia assolit en la societat italiana i europea del segle XV”, apunta Parisi en la presentació.

Un joc que converteix Lucrecia en “una víctima propícia” dels projectes del seu pare i del seu germà, Cèsar Borja. No fou, tanmateix, l’únic element de la família posat en joc per guanyar

poder: un altre germà, Jofré, fou involucrat en un matrimoni d’enorme importància estratègica amb Sança d’Aragó, “*nipote*” (neboda) del rei de Nàpols. Un acord que sancionava una nova aliança entre Roma i Nàpols que serví per solucionar una vella controvèrsia entre la família dels Orsini (amb el suport del sobirà napolità) i Alexandre VI al voltant dels territoris de Cerveteri i Anguillara.

Abans d’això, el primer contracte matrimonial que afecta la família és el de Jerònima de Borja, filla il·legítima de l’aleshores cardenal Borja, amb Giovanni Andrea Cesarini, que uní la nissaga valenciana a una de les famílies més poderoses a Roma en aquell moment.

Amb tot, és Lucrecia la gran protagonista de la documentació, amb un total de 26 documents. Hi ha dos primers contractes matrimonials que no arriben a bon port, un amb Querubí Joan de Centelles, senyor de la Vall d’Aiora, i Gaspar Pròixida, fill del comte d’Aversa. La llegenda negra de Lucrecia estableix que estigué promesa amb els dos pretendents a la vegada, fruit de la cobdícia de son pare, però Parisi aporta una visió bastant desmitificadora: el primer dels contractes no arribà a culminar-se en totes les seues fases. També és molt interessant el relat que fa l’italià de la dissolució del

“DE LA VIDA PÚBLICA DELS BORJA, ANALITZADA EN ELS PRIMERS VOLUMS DEL ‘DIPLOMATARI’, PASSEM A LA VIDA PRIVADA”

matrimoni amb Gaspar de Pròixida, que segons la mateixa llegenda negra s’hauria fet de manera dubtosa, il·legal. L’enllaç amb Alfons d’Aragó, nebot del rei Frederic de Nàpols, que el notari presenta com a “primer contracte matrimonial”, seria la causa d’aquella dissolució.

A més de posar en context i analitzar la documentació pel que fa als contractes que afecten Lucrecia Borja i la resta de la família, l’investigador italià detalla els complexos tràmits que comporten aquests acords matrimonials, de les qüestions econòmiques i de les obligacions que portaven aparellades. I proposa una tesi interessant pel que fa al paper del notari de confiança dels Borja: “De l’anàlisi dels documents (...) se’n desprèn que el notari Camillo Beneimbene no es pot considerar ben bé un simple executor de la voluntat de Borja. Més d’una vegada hem pogut comprovar que la seua perícia resulta fonamental a l’hora de resoldre a favor del valencià algunes situacions que semblaven destinades a ser-li desavantajoses”. Més encara, Parisi pensa que Beneimbene “col·laborà en el disseny d’una bona part de l’estratègia matrimonial dels Borja”.

Papers, al cap i a la fi, que revelen el poder omnímode de la família en el temps que els tocà viure. ●